

Әл Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
“Философия және саясаттану” факультеті
“Мәдениеттану және дінтану” кафедрасы

A

Англиядағы және XX ғасырдағы АҚШ- тағы мәдениет философиясы

Орындаған: Қалтай Нұрхализа
Қабылдаған: Жолдубаева Ажар

Алматы 2024

XX ғасырда АҚШ пен Англиядағы мәдениет философиясы мәдениеттің қалыптасу, даму және қоғамдағы рөліне назар аудара отырып, әлеуметтік өзгерістерге ерекше мән берді. Бұл кезеңде еуропалық ықпалды идеялар, сонымен қатар Америкадағы мәдени тәжірибелер мен ұмтылыстар екі елде мәдениеттің философиялық зерттелуіне жаңа қырлар әкелді.

Англиядағы мәдениет философиясы

XX ғасырдың басында Англияда мәдениет көбінесе жоғары және төмен мәдениет тұрғысынан түсіндірілді. Ағылшын мәдениет философиясының негізін қалаушылардың бірі – Мэтью Арнольд, ол мәдениетті адам өміріндегі ең жоғары құндылық ретінде қарастырды. Арнольдтың көзқарастары бойынша мәдениет тек элитаға тиесілі болу керек еді, өйткені ол “ең жақсы нәрсені” білдіреді және қарапайым халық үшін шынайы дамуға жол аша алмайды. Бұл көзқарас, әрине, сынға ұшырап, кейінірек жаңаша түсініктермен толықтырылды.

1930-40 жылдары марксистік тұрғыдан қарау белсенді түрде дамып, мәдениетті әлеуметтік қатынастардың және экономикалық жағдайлардың нәтижесі ретінде зерттеуге бет алды. Антонио Грамши идеялары ағылшын мәдениет философиясына зор ықпалын тигізді. Ол “гегемония” ұғымын енгізіп, мәдениеттің үстем таптардың мүдделеріне сай қалыптасатынын, бірақ соған қарамастан қарсы мәдениет (контркультура) құру мүмкіндігін түсіндірді. Грамшидің жұмыстары Рэймонд Уильямс пен Ричард Хоггарт сынды ағылшын ғалымдарының еңбектерінде маңызды орын алды.

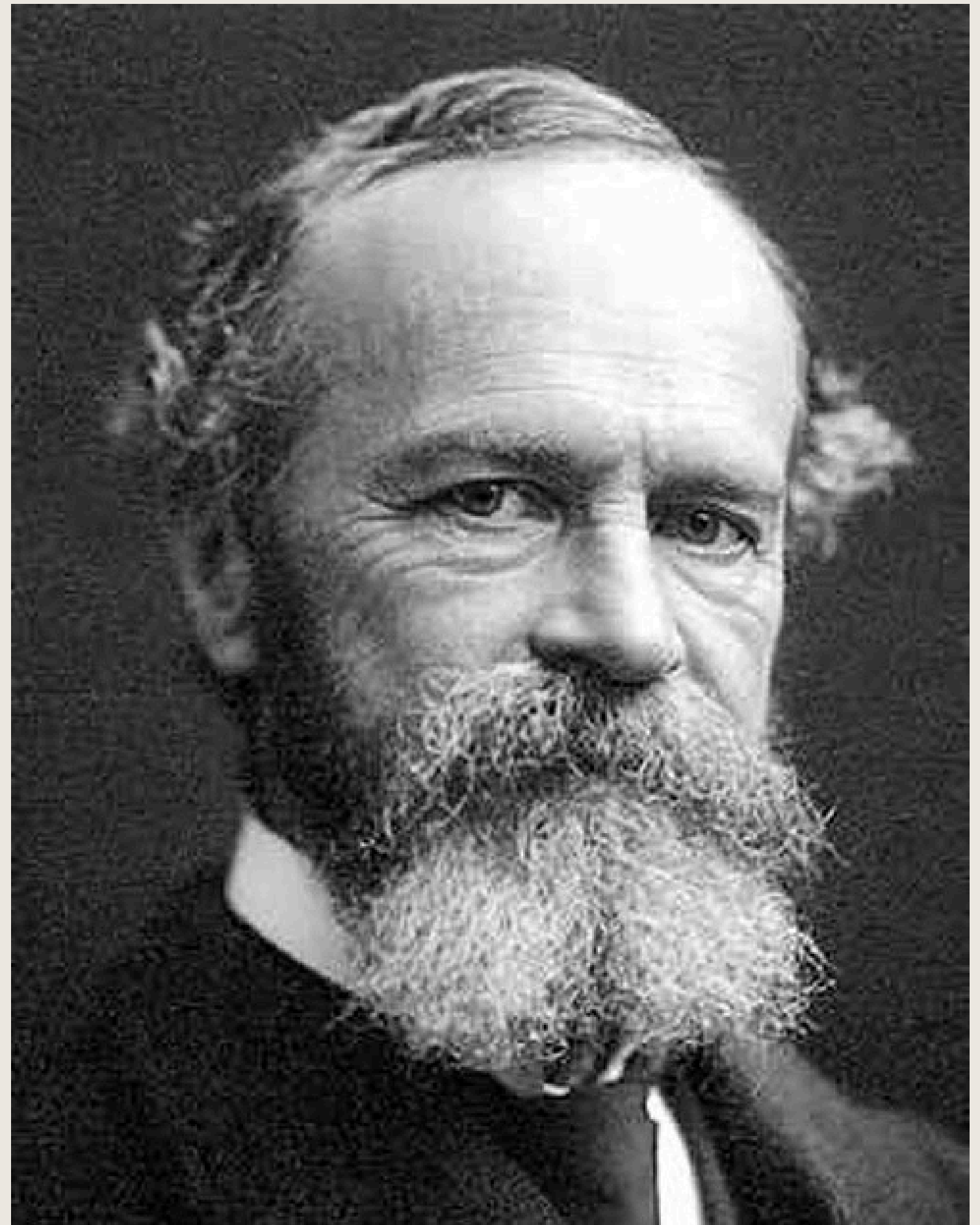
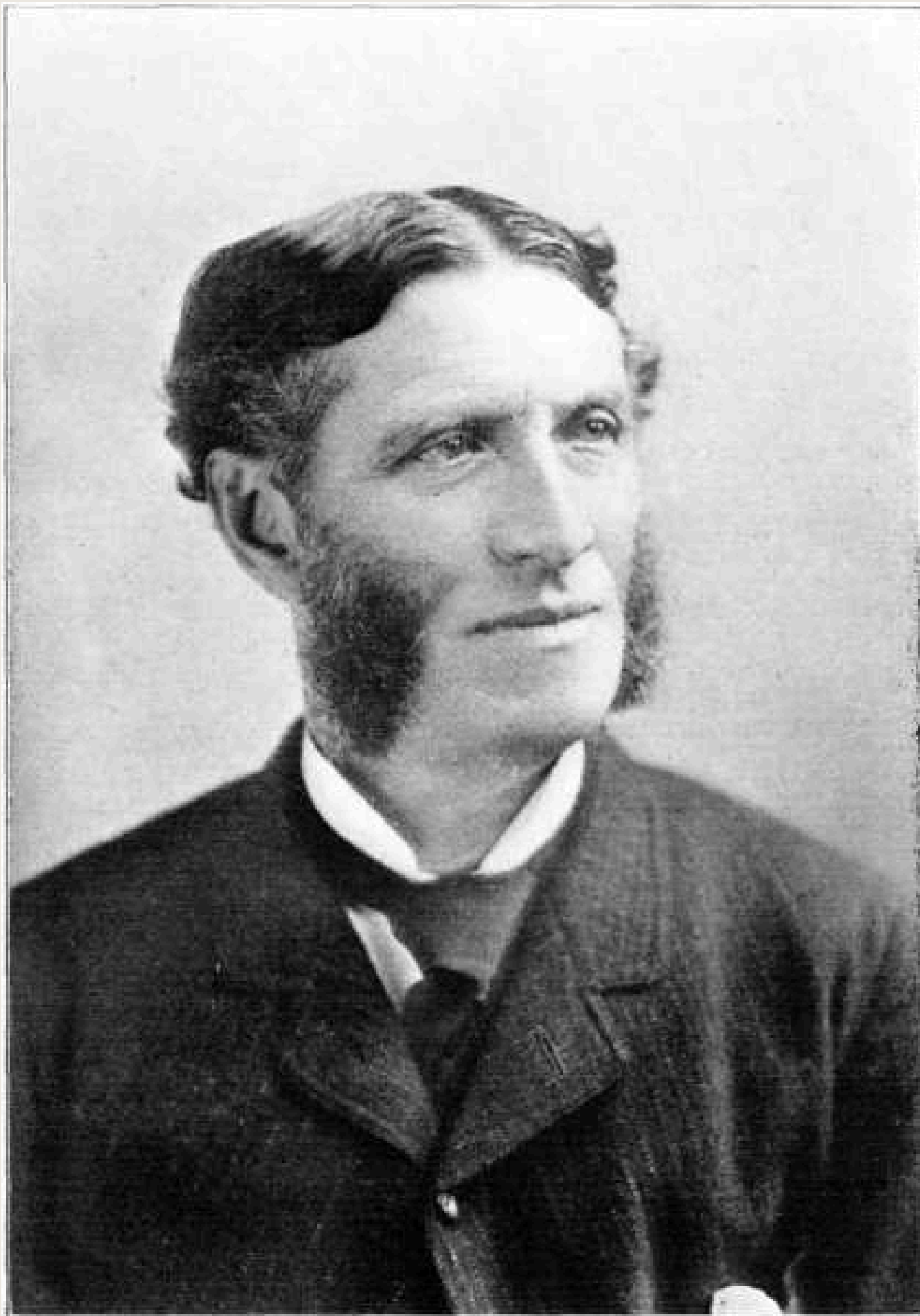

Рэймонд Уильямс, әсіресе, мәдениеттің тұрмыстағы рөлін, оның халықтың күнделікті өмірінде қалай көрінетінін зерттеді. Ол мәдениетті тек өнер немесе білім емес, әлеуметтік тәжірибелердің жиынтығы ретінде қарастырды. Оның көзқарастары бойынша, мәдениет — бұл қоғамның бар болмысын бейнелейтін құбылыс. Бұл көзқарас кейінгі мәдени зерттеулерге, әсіресе мәдениет және сынып қатынастарының байланысына үлкен әсер етті.

АҚШ-тағы мәдениет философиясы

XX ғасырдың басынан бастап Америкада мәдениет философиясы Еуропаға қарағанда прагматикалық бағытта дамыды. Уильям Джеймс пен Джон Дьюи сияқты ойшылдар американдық философияның іргетасын қалап, мәдениет пен тәжірибенің өзара байланысын зерттеді. Джеймс пен Дьюи мәдениетті үнемі өзгертін, тәжірибеге бейімделетін процесс ретінде қарастырып, қоғамдағы әрбір адамның мәдениет құруға қатысуға құқығы бар деген көзқарасты қолдады.

1950-1960 жылдары АҚШ-тағы мәдениет философиясы экзистенциализм және феноменология сияқты бағыттардың ықпалына ұшырады. Бұл кезеңде мәдениет қоғамдағы әлеуметтік проблемаларды ашуға және жеке тұлғаның өзін-өзі ізденуіне бағытталды. Сартрдың бостандығы мен таңдау мәселелері және Хайдеггердің болмысы сияқты еуропалық философияның негізгі тақырыптары американдық мәдениет философиясында қайта өңделді.

АҚШ пен Англияның мәдениет философиясындағы басты бағыттар қатарында қоғамдағы өзгерістерге бейімделу және мәдениеттің саяси, әлеуметтік, экономикалық жағдайлармен тығыз байланысын тану болды. Екі елде де мәдениетті зерттеу адамның өзін және өз қоғамын қайта анықтауға деген ұмтылыс ретінде түсіндірілді. Бұл кезеңдегі философиялық ойлардың негізінде мәдениеттің тек элита үшін ғана емес, жалпы халыққа да қатысты құбылыс екендігі танылды.

АҚШ пен Англиядағы ХХ ғасырдағы мәдениет философиясы мәдениеттің көпқырлы екенін көрсетіп, қоғамдағы өзгерістерге үлкен ықпал етті. Екі елдің философиялық бағыттары да мәдениет пен қоғамның өзара байланысын, мәдениеттің әлеуметтік теңсіздік және билік құрылымдарымен қалай байланысатынын зерттеді.